

Undervisningsministeriet
4. september 2014

Baggrundspapir til BUU's studietur til Norditalien

Dette baggrundspapir vedrører følgende temaer, der ønskes belyst i forhold til studieturen til Norditalien:

1. Overgang fra dagtilbud til grundskole og samarbejde mellem pædagoger og lærere
2. Forældreansvar og -inddragelse samt institutionernes forankring i og samarbejde med lokalsamfundet

Ad. 1 Lovgivning om overgang fra dagtilbud til grundskole

Af folkeskolelovens § 11 fremgår der, at undervisningen i børnehaveklassen skal skabe sammenhæng både mellem børnenes overgang fra hjem og dagtilbud til skolen og mellem børnehaveklasse, de efterfølgende klassetrin og fritidstilbuddet. Det står i Fælles Mål – Faghæfte 25 – Børnehaveklassen. Ligeledes står der i dagtilbudsloven, at det enkelte dagtilbud skal sætte fokus på og arbejde med børns læring og udvikling. I bemærkningerne til loven hedder det også, at arbejdet med læring skal bidrage til at sikre en harmonisk overgang til skole og fritidstilbud.

Ifølge dagtilbudsloven skal alle dagtilbud udarbejde en skriftlig pædagogisk læreplan for børn i aldersgruppen 0-2 år og børn i aldersgruppen fra 3 år til barnets skolestart. Den pædagogiske læreplan skal give rum for leg, læring og udvikling af børn i dagtilbud. Ved udarbejdelsen af den pædagogiske læreplan skal der tages hensyn til børnegruppens sammensætning. Den pædagogiske læreplan skal beskrive dagtilbuddets mål for børnenes læring inden for følgende temaer:

- 1) Alsidig personlig udvikling
- 2) Sociale kompetencer
- 3) Sproglig udvikling
- 4) Krop og bevægelse
- 5) Naturen og naturfænomener
- 6) Kulturelle udtryksformer og værdier

Fælles Mål for børnehaveklassen bygger videre på arbejdet i dagtilbuddene via Fælles Mål inden for følgende seks temaer:

- 1) Engagement og fællesskab
- 2) Sprog
- 3) Krop og bevægelse
- 4) Naturlige fænomener
- 5) Matematisk opmærksomhed
- 6) Kreative og musiske udtryksformer

Det lokale arbejde med overgang fra dagtilbud til grundskole

For at imødekomme dagtilbudsloven og folkeskoleloven samt sikre den gode overgang for børnene fra dagtilbud til skole og fritidstilbud er der i mange kommuner udarbejdet fælles kommunale procedurer

for den gode overgang. Ofte lægger disse procedurer også op til, at de enkelte skoledistrikter i samarbejde med distriktets dagtilbud kan tilpasse indholdet, så det får ejerskab lokalt. Disse procedurer er ofte udformet som årshjul, så forældre, børn og personale tydelig kan se deres roller og opgaver.

I forbindelse med overgang fra dagtilbud til grundskole har følgende fokusområder vist sig væsentlige¹²:

De professionelle samarbejde

For at sikre en reel samklang mellem dagtilbud og skole er det vigtigt, at der skabes rammer og muligheder for et formelt, forpligtende samarbejde mellem de fagprofessionelle pædagoger og lærere. Det er en ledelsesopgave at sikre, at dette samarbejde kan finde sted og udvikle sig. En fælles forståelse af udfordringer og muligheder i overgangen mellem dagtilbud og skole mellem pædagoger og lærere vil sikre fortsat fokus på at videreudvikle lokale processer og procedurer omkring overgangen og vil sikre, at så mange børn som muligt (og deres forældre) får en god og positiv oplevelse af overgangen.

I det professionelle samarbejde omkring overgangen er det vigtigt at fokusere på at:

- Skabe konsensus om, at det er meningsfuldt at samarbejde om børnenes overgang fra dagtilbud til skole
- Udarbejde fælles 'kanon' af pædagogiske aktiviteter oa. der vil gå igen fra dagtilbud til skole
- Afsætte tid til fælles møder
- Udarbejde fælleskommunale skabeloner, der rammesætter og understøtter overgangen
- Understøtte traditioner der bidrager til at forskellige institutionstyper udvikler fælles professionelle kulturer – besøg i dagtilbud, skole og fritidstilbud

Mange Ny Nordisk Skole³-institutioner arbejder for at skabe gode overgange mellem dagtilbud og grundskoler. Ny Nordisk Skole har været en anledning til at etablere samarbejder mellem lærere og pædagoger på tværs af dagtilbud og grundskoler, hvilket i mange tilfælde har betydet en bredere helhedstænkning omkring barnets overgang fra dagtilbud til grundskole.

Børnefællesskaber

Cand.psyk. Inge Schoug Larsen og Cand.mag. i pædagogik og psykologi, Ph.d. Anja Hvidtfeldt Stanek, peger i deres undersøgelser på, at børns oplevelse af at være en del af vigtige, relationelle fællesskaber har stor betydning for dets muligheder for at udnytte egne udviklingspotentialer både i forhold til læring og trivsel.

¹ Cand.psyk. Inge Schoug Larsen, Samarbejde om det skolestartende barn

² Cand.mag. i pædagogik og psykologi, Ph.d. Anja Hvidtfeldt Stanek, Børns fællesskaber og fællesskabernes betydning – analyseret i indskolingen for børnehave til 1. klasse og SFO

³ Ny Nordisk Skole blev lanceret i foråret 2012 og er et tilbud til alle dagtilbud, grundskoler og ungdomsuddannelser om at indgå i tværgående netværk og stille skarpt på lokale udfordringer. Gennem samarbejde i netværk, videndeling og udvikling af den pædagogiske praksis og med støtte fra Undervisningsministeriet arbejdes der for at gøre alle børn og unge så dygtige, de kan – uanset social baggrund. Efter to ansøgningsrunder er 363 institutioner en del af Ny Nordisk Skole.

I overgangen mellem dagtilbud og skole bliver det derfor vigtigt at sikre, at barnet genkender væsentlige sproglige, relationelle og kommunikative kulturer, og at det oplever, at de kompetencer, som det har med sig, er vigtige og adækvate i forhold til det nye fællesskab, som det skal blive en del af.

I den forbindelse er der i Danmark gode erfaringer med at fokusere på bl.a. følgende:

- At børnenes indbyrdes relationer og venskaber tages alvorligt og medtænkes i overgangsperspektivet
- At børnenes 'historie' overleveres fra dagtilbud til skole (kufferten, skattekisten, porte folio etc.)
- At visse aktiviteter og lege går igen i både dagtilbud og skole ('kanon')
- At der forud for overgangen samarbejdes bevidst og struktureret på at etablere nye børnefællesskaber på tværs af dagtilbud

Overlevering af børnenes kompetencer og livsfortælling

I mange danske kommuner har der gennem de senere år været fokus på at udvikle metoder for en meningsgivende overlevering af barnets kompetencer og historie fra dagtilbud til skole. Personlige kuffertyper eller mapper med tegninger, familie billeder, sange, rim og remser, tøjdyr, billeder af kammerater osv. der er vigtige for barnet, som fortæller historien om 'hvem jeg er'. Der kan også være beskrivelse af særlige kompetencer eller interesser, livretter, kæledyr osv. Samtidig har der været fokus på overlevering af en mere formel karakter, idet man nogle steder arbejder med formelle standarder for overlevering af viden om barnets udvikling, stærke sider og særlige udfordringer. Til dette arbejde kan der lokalt arbejdes med at udvikle forskellige skabeloner og formularer til f.eks. forældrenes samtykke til overlevering af oplysninger.

Eksempler på disse overleveringsmaterialer er f.eks.:

- Kufferten/portfolio. Personlige effekter, der er vigtige for barnet
- 'Skattekisten' fælles for en klasse. Beskriver det enkelte barn og overdrages til skolen
- Formelle overleveringspapirer, der beskriver barnets styrker, svagheder og særlige udfordringer

Eksempler

I Slagelse Kommune har man udarbejdet en brobygningsmodel for overgangen mellem dagtilbud og skole. I modellen har man taget udgangspunkt i de pædagogiske læreplaner for dagtilbud og Fælles Mål for børnehaveklassen og fokuserer på følgende tre udviklingsaspekter:

- Alsidig personlig udvikling/samvær og samarbejde
- Sociale kompetencer/sociale færdigheder
- Sproglig udvikling/sprog og udtryksformer

Desuden har man udarbejdet en lokal kanon for aktiviteter og materialer, som skal danne bro mellem barnets liv i dagtilbud og barnets liv i skolen, samt en skattekistemodel indeholdende forskellige overleveringsdokumenter som "her er jeg".

I Gladsaxe Kommune har man udarbejdet "Helhed og sammenhæng i børns liv" – i overgangen fra dagtilbud til SFO og skole. I materialet fokuseres på forløbet fire elementer: En samarbejdsaftale som beskriver distriktssamarbejdet mellem dagtilbud og skole i forbindelse skolestart, et udviklingsskema, som indeholder pædagogers og forældres samlede vurdering af barnets potentialer og kompetencer,

nedskrevet cirka et år før skolestart og ved den afsluttende forældresamtale i børnehuset. Udviklingsskemaet anvendes også i forbindelse med klassedannelse og forældresamtale i skole, en ”her er jeg – kuffert” og en ”her er vi – skattekasse” med børnegruppens skattede ting.

I Kolding Kommune har tre institutioner arbejdet med overgangen mellem dagtilbud og grundskole i regi af Ny Nordisk Skole. I netværket indgår to dagtilbud og en folkeskole. De samarbejder om at skabe trygge overgange for børnene og lægger vægt på at have en solid fælles pædagogisk tilgang. Fx arbejder de med at integrere de pædagogiske redskaber ’Børnelinealen’ og ’Kompetencehjulet’ i alle tre institutioner. Det skaber en rød tråd for de børn, der fortsætter i den pågældende skole, samt for børnenes forældre og de pædagoger, der samarbejder om disse børn.

En del NNS-institutioner er gået sammen om at etablere ’børnebyer’, hvor fokus er at skabe sammenhæng i det pædagogiske tilbud for børn i dagtilbud og indskolingen. I Norddjurs Kommune har et NNS-netværk dannet Ørsted Børneby med det formål at etablere en fælles pædagogisk platform for alle børn i området. Målet er at udfordre børnene med udgangspunkt i deres individuelle potentiale – uanset social baggrund.

Ad. 2 Lovgivning om forældreansvar og -inddragelse samt institutionernes forankring i og samarbejde med lokalsamfund

Ifølge dagtilbudsloven skal dagtilbud i samarbejde med forældrene give børn omsorg og understøtte det enkelte barns alsidige udvikling og selvværd samt bidrage til, at børn får en god og tryk opvækst. Forskning viser, at forældreinddragelse, forældrenes forventninger til dagtilbuddet samt en ligeværdig dialog mellem det pædagogiske personale og forældrene har betydning for barnets læring.

Ifølge folkeskoleloven skal folkeskolen i samarbejde med forældrene give eleverne kundskaber og færdigheder, der forbereder dem til videre uddannelse og giver dem lyst til at lære mere, gør dem fortrolige med dansk kultur og historie, giver dem forståelse for andre lande og kulturer, bidrager til deres forståelse for menneskets samspil med naturen og fremmer den enkelte elevs alsidige udvikling. Det fremgår samtidig, at elever og forældre skal samarbejde med skolen om at leve op til folkeskolens formål.

Det lokale arbejde med forældreansvar og -inddragelse

Tal om forventninger

I dialogen med forældre er det vigtigt, at det pædagogiske personale ser forældrene som en ressource både som forældre og i forhold til de forskellige aktiviteter i dagtilbuddet, hvor man forventer, at forældrene bidrager⁴. Mange dagtilbud samler de store børn, og i den forbindelse indkaldes forældrene ofte enten til samtaler eller forældremøde, hvor indholdet er, hvad børnene skal lære, og hvordan forældrene kan understøtte denne læring. Skole og fritidstilbud inviterer forældrene inden start i fritidstilbud og skole forældrene til møder, hvor der tales om gensidige forventninger og bekymringer for det nye, barnet skal møde. Der skabes på disse møder rum til, at spørgsmål kan drøftes blandt forældre og det pædagogiske personale.

⁴ Nordal, 2008, Hjem og Skole – hvordan skaber man et bedre samarbejde?

Forældrene skal være med

Erfaringer viser, at i de dagtilbud, som inddrager forældrene aktivt, udvikles børns kognitive forståelse bedre end i de dagtilbud, som kun inddrager forældrene lidt. Dagtilbud inddrager forældrene ved at fortælle om, hvordan barnet bliver stimuleret gennem leg, læsning af bøger og hverdagsamtaler. Det giver forældrene en forståelse af, hvordan der i fællesskab skabes sammenhæng mellem hjemmet og dagtilbuddet ved at inspirere forældrene til at understøtte barnets læring i familien^{5 6 7}.

Mange dagtilbud inddrager forældrene i overleveringssamtalen med skolen og fritidstilbuddet eller i de beskrivelser, som dagtilbuddet laver af barnet. Ofte har kommunen eller skolen lavet pjecer til forældrene om, hvad der sker i overgangen, og hvad der er vigtigt for barnets læring og trivsel i det nye, barnet skal møde.

Forældrenes forventninger har betydning

Forældrenes ambitioner og forventninger til barnets læring og aktivitet i dagtilbuddet, skole og fritidstilbud har stor betydning for barnets udvikling og læring. Positive forventninger fra forældrene har faktisk ofte stærkere effekt på læring og udvikling end mange andre væsentlige faktorer i børns liv som f.eks. skilsmisse eller forældrenes uddannelsesniveau og indkomst. Det ved vi fra forskning i læringseffektive dagtilbud, skoler og fritidstilbud til børn i aldersgruppen tre til 11 år^{8 9}.

Viden om ligeværdigt samarbejde

Dagtilbud skaber konstruktivt og ligeværdigt samarbejde mellem forældre og det pædagogiske personale ved, at forældrene føler sig behandlet som ligeværdige sparringspartnere i forhold til barnet. Det er derfor vigtigt, at det pædagogiske personale inviterer forældrene til en dialog, hvor begge parter informerer hinanden om barnets trivsel og udvikling, og hvor forældrene bliver inddraget i de beslutninger, der vedrører barnet^{10 11}.

Samarbejde med lokalsamfundet

Mange dagtilbud inddrager lokalsamfundet, ligesom folkeskolereformen lægger op til samarbejde med lokale idrætsforeninger, musik- og billedskoler, museer eller andre lokale foreninger. Der dannes lokale netværk på tværs af institutioner og virksomheder, hvilket på sigt kan bidrage til, at respekten og tilliden mellem dagtilbud, skole og det omgivende samfund udvikles og øges, men også at der bliver glidende overgang til fritidslivet.

Eksempel

I Høje-Taastrup Kommune har institutionerne i Sengeløse gennem de sidste 20 år haft et tæt samarbejde med de lokale idrætsforeninger – Fælles Idræt for børn og voksne.

⁵ (Desforges, 2003, The Impact of Parental Involvement, Parental Support og Family Education on pupil Achievement og Adjustment. A Literature Review. Nottingham, England)

⁶ Melhuish, 2008, Effektive Provision af Pre-School-Education. Birkbeck, University of London, England

⁷ Calmer og Jacobsen, 2012, Hovedresultater fra en eksperimentel undersøgelse af en forstærket indsats over for førskolebørn med dansk som andetsprog, Upubliceret manuskript, Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet

⁸ Hattie, 2009, Visible Learning. A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement. Auckland, New Zealand

⁹ Melhuish, 2008, Effektive Provision af Pre-School-Education. Birkbeck, University of London, England

¹⁰ Nordal, 2008, Hjem og Skole – hvordan skaber man et bedre samarbejde?

¹¹ Palludan, 2010, Ethiske udfordringer i forældresamarbejdet

Et Ny Nordisk Skole-netværk på Fyn har som et led i NNS-arbejdet åbnet op for lokalsamfundet og inviteret forskellige aktører indenfor. Blandt andet vil netværket, der består af Glamsbjerg Børnehave og Vuggestue, Gummerup Vuggestue og Gustavsminde Gårdbørnehave, udbygge deres relation til forskere på Syddansk Universitet, som holder oplæg for både medarbejdere og forældre. Derudover inddrages den lokale pædagoguddannelse, hvor underviserne bidrager med deres faglige ekspertise på området, mens pædagogstuderende igennem deres praktik vil tage en aktiv del i forandringsinitiativerne på institutionerne.